

І.І. ЗОРІН
Інститут цукрових буряків УААН

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ - ОСНОВНИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАСІННИЦТВА

Висвітлено питання підвищення ефективності виробництва насіння цукрових буряків на прикладі дослідного господарства "Шевченківське" Київської області Тетіївського району.

Вступ. Виробництво насіння цукрових буряків завжди було зосереджено в спеціалізованих насінницьких господарствах із значним рівнем його концентрації. Так, окремі бурякорадгоспи Краснодарського краю в колишньому СРСР одержували в рік по 1000-1200 т насіння високої якості із низькою собівартістю. В Україні флагманами насінництва були радгоспи "Бродецький" Вінницької області, який виробляв по 700-800 т насіння в рік, цукрокомбінат імені Леніна Харківської області - по 500-700 т, і практично всі насінницькі господарства системи Інституту цукрових буряків, які отримували по 17-18 ц насіння з гектара.

На жаль, в період економічної кризи галузь насінництва зазнала значного спаду. Багато господарств втратили спеціалізацію, знизили врожайність до 7-8 ц з гектара. Насінництвом стали займатись дрібні фірми і навіть окремі фізичні особи, кількість яких непомірно зростає.

Тому відновлення крупного спеціалізованого виробництва даного виду продукції в умовах ринкових перетворень є настійною вимогою часу.

Прикладом такого виробництва може служити дослідне насінницьке господарство "Шевченківське" Київської області, яке не тільки зберегло свою спеціалізацію, а й з року в рік нарощує виробництво насіння буряків при високій його рентабельності, що надто важливо в нинішніх складних фінансових умовах господарювання.

Дослідне господарство "Шевченківське" утворене в тридцять років минулого століття на землях колишнього держземзапасу з метою виробництва елітного насіння цукрових буряків. **Господарство** розміщене у лісостеповій зоні Центрального Лісостепу України. Початкова спеціалізація господарства - елітно-насінницький радгосп з розвиненим скотарством молочного напрямку. Зараз господарство входить в систему Інституту цукрових буряків як дослідне.

Господарство працює на повному госпрозрахунку і самофінансуванні, так як всі витрати по веденню господарства, його економічний та соціальний розвиток, розрахунки за зобов'язаннями проводяться за рахунок коштів, зароблених трудовим колективом господарства. Із цих коштів господарство погашає затрати по виробництву продукції, фінансує капітальні вкладення, витрати на формування основного стада тварин, утворює фонд економічного стимулювання, повертає кредити і виплачує проценти за них, проводить платежі в бюджет у вигляді фіксованого податку. Бюджетних фінансувань господарство не отримує.

Модель госпрозрахунку в господарстві передбачає нормативний розподіл прибутку. При цьому із усієї суми одержаного прибутку в першу чергу вносяться платежі в держбюджет, а прибуток, що залишився, направляється у фонди виробничого та соціального розвитку господарства.

Протизатратний механізм в господарстві базується на співставленні витрат на виробництво продукції і доходів від її реалізації. Контроль витрат в рослинництві проводиться за періодами робіт у відповідності з технологічними картами на вирощування сільськогосподарських культур. В технологічних картах розраховуються витрати на виробництво продукції за періодами робіт і строки виконання цих робіт. Особлива увага приділяється контролю за розміром заробітної плати, витратами на паливо-мастильні матеріали, мінеральних добрив і засоби захисту рослин, використанням насіння на посів.

Земельна площа дослідного господарства "Шевченківське" складається з чотирьох сівозмін, які розташовані одна від одної в межах 10 км, що сприяє вирощуванню різних 3-4 сортів чи гібридів насіння цукрових буряків - провідної культури господарства. Таке розташування сівозмін забезпечує ізоляційний простір між сортовими посівами насінників цукрових буряків, площа яких в господарстві дорівнює 250-300 га. Під маточні буряки відводиться 150 га. Господарство спеціалізується на вирощуванні насіння цукрових буряків (супереліта, еліта та насіння першої репродукції), тому підвищенню економічної ефективності виробництва насіння цукрових буряків приділяється особлива увага.

Важливе місце серед показників економічної ефективності виробництва насіння займає врожайність як критерій ефективності використання основного засобу сільськогосподарського виробництва — землі. Рівень врожайності впливає на показники трудомісткості, собівартості, прибутковості галузі. Отже, підвищення врожайності — основний фактор зниження собівартості посівного матеріалу та підвищення рівня рентабельності [2].

Таблиця 1.

Динаміка посівних площ, урожайності та валових зборів у дослідному господарстві "Шевченківське" за 1998-2001 рр.

Показники	Одиниця виміру	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.
Маточні буряки:					
• площа	га	90	80	100	120
• врожайність	ц/га	258	176	216	210
• валовий збір	ц	23223	14100	21575	25190
Насінники цукрових буряків:					
• площа	га	160	200	120	180
• врожайність	ц/га	17,6	19,4	18,9	10,1
• валовий збір	ц	2823	3880	2264	1820

Дані таблиці 1 свідчать про те, що у господарстві відбулось розширення площ посіву маточних буряків на 33,3%, насінників - на 11,25%, але разом із цим спостерігалось зниження врожайності насіння в 2001 році.

Найбільш узагальнюючим показником є рівень рентабельності (відношення чистого доходу чи прибутку до повної собівартості товарної продукції) й норма чистого доходу чи прибутку (відношення чистого доходу до середньорічної суми основних виробничих фондів і оборотних засобів), тому що вони формуються під впливом урожайності, собівартості продукції та реалізаційних цін на неї, продуктивності праці та інших факторів [1] (табл.2).

Таблиця 2.

Економічна ефективність виробництва насіння цукрових буряків у дослідному господарстві "Шевченківське" за 1998-2001 рр.

Показники	Одиниця виміру	Роки			
		1998	1999	2000	2001
Площа посадки насінників	га	160	200	120	180
Врожайність	ц/га	17,6	19,4	18,9	10,1
Валовий збір	ц	2816	3880	2268	1820
Схожість насіння	%	84,5	86,8	88,1	89,6
Реалізаційна ціна	грн./ц	771,24	524,19	708,33	902,0
Виручка	тис. грн.	2172	2104	1606	1641
Собівартість 1ц	грн.	126,95	204,27	256,18	405,6
Витрати на вирощування	тис. грн.	357	793	581	873
Прибуток	грн.	1815	1311	1687	768
Рентабельність виробництва насіння	%	508	165	290	189

Підвищення рівня рентабельності виробництва насіння цукрових буряків досягається в основному за рахунок зниження собівартості насіння і маточних коренеплодів, а також високої якості насіння. На окремих відділках його схожість була 90-91%. Маточні буряки, вирощені в господарстві з базисного насіння, призначаються для садіння в наступному році (при висадковому способі). Тому вартість садивного матеріалу, що витрачається весною для садіння 1 га насінників, визначається масою висаджених коренеплодів та їх собівартістю, яка включає витрати на кагатування, транспортування і зберігання маточних коренеплодів.

Таблиця 3.

**Виробнича собівартість 1ц продукції в дослідному господарстві
"Шевченківське" за 1998-2001 рр.**

Найменування показників	Одиниця виміру	Роки			
		1998	1999	2000	2001
Маточні буряки	грн.	4,95	8,18	9,13	11,60
Насіння цукрових буряків	грн.	126,95	204,27	256,18	405,6

Отже, з метою зниження собівартості маточних коренеплодів необхідно підвищувати їх урожайність, регулювати густоту розміщення коренеплодів у рядках, від якої залежить вихід ділових коренеплодів з одиниці площі, забезпечувати максимальну збереженість садивного матеріалу під час зимового зберігання. Дослідження підтверджують прямий зв'язок між рівнем собівартості маточних коренеплодів та собівартістю насіння (при збільшенні собівартості 1 ц маточних буряків із 4,95 грн. у 1998 році до 11,60 грн. у 2001 році собівартість насіння зросла відповідно із 126,95 грн. до 405,6 грн. за 1ц).

Висновок. Таким чином, можна зробити висновок, що поглиблення спеціалізації дослідного господарства на виробництві насіння цукрових буряків дає значний економічний ефект при питомій вазі насіння у загальній виручці від реалізації продукції рослинництва на рівні 19,4%, його доля у прибутку дорівнює 48,6%, в той час як загальна площа маточних цукрових буряків і насінників становить лише 6,6% від загальної площі ріллі.

Основними факторами, що зумовлюють високу рентабельність виробництва насіння у господарстві є висока врожайність насінників, якість посівного матеріалу, низький рівень витрат та висока реалізаційна ціна товару.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бугуцький О.А. Аналіз економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. - К.: Урожай, 1976. - 264с.
2. Бугуцький О.А., Жигало Л.Ф. Підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. -К.: Урожай, 1967.-256с.
3. Економіка сільського господарства: Навчальний посібник /П.П. Русак, В.В. Жебка, М.М. Рудий, А.А. Чалий/ Під ред. П.П. Русака. - К.: Урожай, 1998.-319с.
4. Оболенский К.П. Экономическая эффективность сельскохозяйственного производства. Теория и практика. - М.:Экономика, 1974.-159с.

Аннотация

УДК 633.63:631.531.12

Специализация - основной фактор повышения эффективности семеноводства

И.Л. Зорин

Освещен вопрос повышения эффективности производства семян сахарной свеклы на примере опытного хозяйства «Шевченковское» Киевской области Тетиевского района.

Annotation

UDC 633.63:631.531.12

Specialization as the principal factor of increasing efficiency of seed production

I. Zorin

The problem of increasing efficiency of sugar beet production is analyzed on the example of the "Shevchenkivske" Experimental Farm, Kyiv district, Tetiyiv region.